 <p>Riksantikvaren Postboks 8196 Dep. 0034 Oslo</p> <p>Besøksadresse: Dronningensgt. 13</p> <p>Internett: www.ra.no</p>		Statusrapport 2011	
		Prosjekttittel <i>Riksantikvarens ruinprosjekt</i>	
		Prosjektbeskrivelse Generelt (prosjekt mål): Bevaring, tilrettelegging for publikum, skjøtsel og pleie av områdene rundt ruinene samt overvåking og langsiktig vedlikehold. De 12–15 største anleggene vil bli prioritert, samt ruiner som engasjerer lokalmiljøet sterkt. (St.meld. nr. 16 (2004-2005), side 28.	
		Organisasjon En prosjektgruppe bestående av representanter fra Utviklingsavdelingen og Kulturminneavdelingen. Det samarbeides med I-avdelingen om informasjonstiltak. Mål for arbeidet (delmål, tiltak) i 2011: <ol style="list-style-type: none"> 1. Konservering og skjøtsel: Tilstandsanalyse, konservering og skjøtsel av utvalgte ruinanlegg. 2. FOU og dokumentasjon: Material- og funnanalyser, fotogrammetri og fotodokumentasjon. 3. Informasjon og formidling: Fotoutstilling, oppdatering av nettsidene og ulike informasjonstiltak. 4. Reiser og kompetanseutvikling: Deltakelse på kurs i ruinkonservering, seminar for murere, individuelle fagkurs, møter og befaringer. 	
		Går til Miljøverndepartementet	
Arkivkode	351.3	Utførende enhet Riksantikvaren, Utviklingsavdelingen, Konserveringsseksjonen	
Elektronisk filnavn		Prosjektleder Inger-Marie Aicher Olsrud	Dato 12.12.2012
Prosjektnr 27230003	Periode: 2011	Godkjent av Seksjonssjef Harald Ibenholt	

Del I Fremdrift, organisasjon og økonomi

2011 var 6. år i Ruinprosjektet. Vi fortsetter det gode samarbeidet med eiere – både private og organisasjoner, lokale aktører og fagmiljøet på nasjonalt og dels også internasjonalt plan.

Budsjettet for 2011 var på 11,8 mill kr. Dette er en nedgang fra 2010 da det var satt av 12,5 mill til ruinkonservering. Aktivitetene på konservering og skjøtsel ble opprettholdt mens mer langsiktige oppgaver, spesielt på forskning og utvikling ble utsatt.

Det vises for øvrig til mer utfyllende rapporter for de enkelte anleggene. Disse kan fås ved henvendelse til Riksantikvaren.

Prosjektgruppen

Inger-Marie Aicher Olsrud, prosjektleder

Harald Ibenholt, seksjonssjef

Karin Axelsen

Hulda Brastad Bernhardt

Cathrine Stangebye Engebretsen

Økonomi

Det er betalt ut 11 779 316 kr på Ruinprosjektet i 2011.

1. Konservering og skjøtsel	10 244 396
2. Forskning og utvikling	934 703
3. Informasjon og formidling	161 655
4. Reiser, kurs og diverse	438 562
	<hr/>
	11 779 316

Del II Arbeidet i prosjektet

Konservering og skjøtsel

Nes kirkeruin, Nes, Akershus

Konserveringsarbeidene ved Nes kirkeruin ble formelt avsluttet i 2010. I 2011 er det gjort mindre supplerende konserveringsarbeider. Ruinen er nå en populær scene eller bakgrunn for ulike forestillinger.

Historie fra det historiske spillet i Nes kirkeruinen

Et historisk spill – i Nes kirkeruiner

Nes kirkeruiner er bygdas store
stadler. Her holdes både konserter,
bryllup og gæstjenester. Mens
Glomma renner stille i bakgrunnen
en sommerkveld, skaper musikk-
tonene liv i ruinene.

Foto: Romsdalens Avis

Foto: Romerikes Blad

Historie fra det historiske spillet i Nes kirkeruinen

Bispeborgen, Hamar, Hedmark

Fortsatt konservering av sørfløyen. Den sterkt brannskadde nordveggen ble fuget opp med 'egen' mørtelblanding – våtlesket kalk blandet opp 1/3 med NHL 3,5. Mye limarbeid, også her med alternativt materiale – bivoks og harpiks.

Arbeidet er utført av egne håndverkere i godt samarbeid med Bakken & Magnussen i Trondheim.

Foto: imo©Riksantikvaren

Ruiner i Bergen - tilstandsrapporter

Det er bestilt tilstandsvurdering i forkant av konservering på Vesle steinhall, 1100-talls murverk under Kommandantboligen, Kong Håkons første steinbygning og Fruerstuen på Bergenhus. Arbeidet er i gang, men det avventes ang. rydding/tømming av rom samt at fotogrammetridokumentasjonen kan og skal utføres.

Foto: imo©Riksantikvaren

Halsnøy kloster, Kvinnherad, Hordaland

Restaureringen av Halsnøy kloster består i tillegg til murkonservering for en stor del av sikring og formidling av arkeologiske spor i grunnen. En hovedårsak til dette er at man ønsker på gjenåpne den opprinnelige inngangen der det antas at det har ligget en portbygning.

Det er også i år avholdt et seminar der ulike fagpersoner og institusjoner bidrar.

Foto: imo©Riksantikvaren

Lyse kloster, Os, Hordaland

Det planlegges oppstart konservering i 2012 og imens gjøres annet nødvendig arbeid. I år har eier reparert steinlageret, og det arbeides videre med tilstandsrapporten.

Foto: imo©Riksantikvaren

Tautra klosterruin, Frosta, Nord-Trøndelag

Murkjernen er rensset, demontert og remontert, murverket er rekonstruert. Sprukken stein er limt og murverk spekket. Nytt toppdekke er murt og murkjernen fuktsikret med bentonitt. Det er lagt en prøve på ferdigplen i sakristiet. En steinrøys er ryddet.

Adam legger siste hånd på toppdekket i ren kalk.

Foto: ka©Riksantikvaren

Steinvikholm slottsruin, Stjørdal, Nord-Trøndelag

Ny entreprenør tok over og det ble brukt mye tid på opplæring, prinsipper og nyrigging. Vegger og topp av mur mellom rom 101 og terrasse 118 ble remurt.

Foto: ka©Riksantikvaren

Munkeby klosterruin, Levanger, Nord-Trøndelag

Fuktsikring av toppdekke, spekking av murverk og rensing av murverk for sesongen. Målsetningen for sesongen var å ferdigstille søndre korsarm og frigjøre kirkeskipet for pågående arbeid. Som topp ble det lagt bentonitt med torv/gress.

Foto: ka©Riksantikvaren

Mo kirkeruin, Vestre Slidre, Oppland

Konserveringsarbeidene ble avsluttet. Plan for tilrettelegging og informasjon er fortsatt under arbeid. Det diskuteres om det er mulig å planere deler av området omkring for å gjenskape deler av middelalderlandskapet. Det er utført skjøtselsarbeid på grøftene/utgravingsvollene. Planlegging av kum og pumpestasjon fortsetter.

Foto: imo©Riksantikvaren

Selje kloster og helgenanlegg, Selje, Sogn og Fjordane

Et viktig arbeid for bevaring av tårnet var innsetting av vinduer. Tidligere løsninger var litt tilfeldige og fungerte ikke avbøtende i forhold til fukt i murverket. Det er nå satt inn formskårne fururammer med refleksfritt glass. Konservering av Vestfløyen fortsetter.

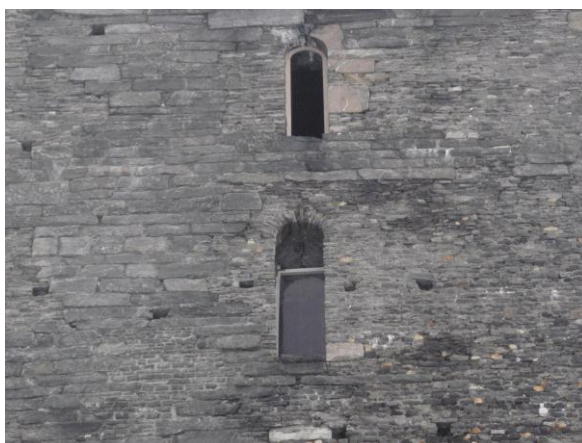

Foto: imo©Riksantikvaren

Reins kloster, Rissa, Sør-Trøndelag

Årets arbeid har i hovedsak vært den deformerte sørportalen som ble tatt ned og registrert. Vangene i portalen ble murt opp igjen i lodd. Det er laget et midlertidig vernebygg over «Ny-rommet».

Ingunn legger fram sitt forslag til løsning på årets grubleseminar.

Foto: ka©Riksantikvaren

Sverresborg, Trondheim, Sør-Trøndelag

Fjerning av armerte betongdekker og fuger ved mur 3,4 og 5 som ligger nordvest. Toppmur er blitt murt som brutt kistemur. Det er gått med en del jobb til vernebygget som er satt over disse murene.

George noterer dagens arbeid i murerdagboka.

Foto: ka©Riksantikvaren

Holla kirkeruin, Nome, Telemark

Konserveringen fortsatte med utmeisling av fuger. (Løsninger for vestportal og begge hjørnene i vest ble diskutert, men ingen avklaring.)

Det arbeides for å finne en løsning på permanent prosjektledelse i kommunen. Ruinen var godt besøkt under kanaljubileet der vi fikk presentert både ruinhistorie og konservering.

Foto: imo©Riksantikvaren

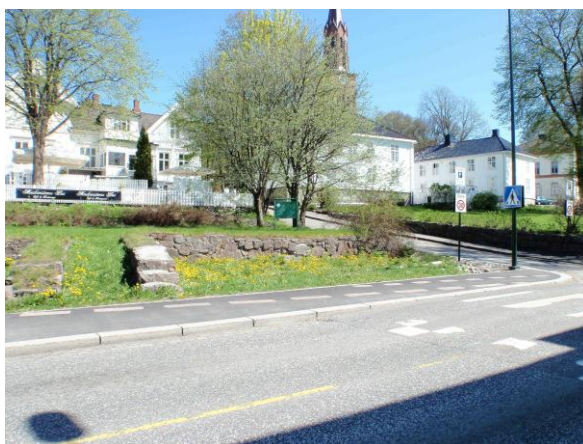

Kongsgården, Tønsberg, Vestfold

Konservering av ruinen startet opp. Det er satt opp stillas for overdekning. NIKU følger opp arbeidet med undersøkelser for inngrep i grunnen, spesielt i området opp mot fjellet, og senere med tilrettelegging av området.

Foto: imo©Riksantikvaren

St Nikolas kirkeruin, Sarpsborg, Østfold

Hoveddelen av konserveringen av ruinen ble avsluttet i 2009, og det planlegges nå å fullføre også apsiden. Det er satt opp vernetak.

Foto: imo©Riksantikvaren

Olavsklosteret, Oslo

Konserveringen av klosterdelen av anlegget ble avsluttet i 2011 og markert med offisiell åpning 1. september.

Bronsemodellen - både ytre anlegg og rominndeling sto klar, og murerne viste rundt og fortalte om utfordringer og løsninger.

Foto: imo©Riksantikvaren

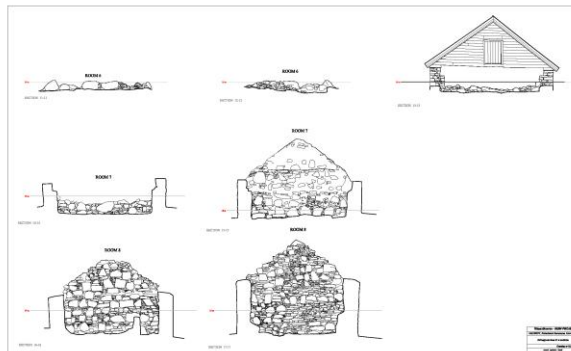

Forskning og utvikling

Fotogrammetri

Det er utført feltarbeid for dokumentasjon på Andre steinhall på Bergenhus, Halsnøy kloster og ruinen under Schøtstuene, og materiale fra tidligere feltarbeid er bearbeidet og lagret.

Det er laget animasjoner til Kulturminnesøk.

Illustrasjon: PAST©Riksantikvaren

Middelalderstein i Rogaland

Arkeologisk museum – Universitetet i Stavanger har utarbeidet database over løse stein fra middelalderbygninger i Rogaland samt begynt planleggingen av konservering, informasjon og formidling av Viste og Randaberg kirkeruiner.

Utsikt fra Randaberg kirkeruin.

Foto: imo©Riksantikvaren

Ruinhåndbok

Det er utarbeidet utkast til håndbok i ruinkonservering. Arbeidet er utført av Bakken & Magnussen og sendt over til Riksantikvaren for bearbeiding.

Bakken & Magnussens blandestasjon på St Jetmund.

Foto: imo©Riksantikvaren

Informasjon og formidling

Utstilling

Utstillingen 'Ruinarbeideren' er satt sammen og bearbeidet av fotograf Lasse Fløde og vil bli vist under den planlagte markeringen i Selje i 2012.

Foto: imo©Riksantikvaren

Fotodokumentasjon

Fotodokumentasjon av Katarinahospitalet i Bergen, Olavsklosteret i Oslo, Olavsklosteret med rundkirken i Tønsberg fotografert av ark-foto.

Olavsklosteret i Oslo.

Foto: ark-foto

Reiser, kurs, diverse

Seminar for murere

Ca 50 personer – de fleste murere – var samlet til to dagers seminar i Bergen i august. Foredrag, diskusjoner og befaringer sto som vanlig på programmet. Spesielle temaer på dette seminaret var *kalk som bindemiddel* og *grouting/injisering*.

Foto: imo©Riksantikvaren

Oslo, 12. desember 2012

Inger-Marie Aicher Olsrud, prosjektleder